een dzachme tseffens met rooden wzangen wijn/ oft Quersap / oft gestaelt water: eñ dan versterckē sij de mage/eñ de darmen. Van buyten opgeleyt/ zijn sij goet tegen alle heete gebzeken. In Wijn gesoden geneesen den tant weer/maecken de tanden vast/ eñ beletten de sinckingen die daer op valle. Men doetse op de schozschent van de oochschelen / eñ bij de verweende oochsalven. De selve vzuchten gedzoocht/ Coffol geheeten/wozdē heel Indie dooz versonden.

De Moslimen (een geslacht van Mahumedisten) eten dese vzucht seer veel / selks in heur Vasteldage/ als sij de Betre self niet en derre eten: oft sij cnaeuwense niet Cardamomum. Ander doen daer bij al tgene dat bij de Betre gedaen wozt / al ist dat Betre warm is/eñ dese Areca coudt ende dzoych/ nae't wtwijsen van heur lastichejt oft onsmakelichejt met eenige tsamentreckinge/sonder eenige hitte / al ist sake dat Serapio (dese Areca misschien niet wel kennende) seydt datse derwarmt / ende bitterachtich van smaeck is. Sommige Indiaenen doen daer oock Apcium oft Cate bij / om het tantvleesch stijf ende de losse tanden vast te maecken / de mage te versterchen/het bloetspouwen te beletten / ende het bzaecken/ende allerlej vloet op te doen houden. Oft sij dzoogen de vzucht: ende in cleyne stuckkens ghestooten zijnde cnaeuwen die met Lycium / ende bladeren van Betre/daer de zenuwen wt genomē zijn/ eñ spouwen het eerste speeck sel wt/want dat is bloedich/ende soo suyveren sij de hersenen / ende de mage/ende maeckē de tanden ende het tantvleesch vast. De inwoonders der eylanden Maledica achten de Areca meer dan Caneel/ ende zijn daer soo toe gewent/ ende comense soo qualijck missen / als wij bzoot/bier oft wijn. De rjcke lieden maecken bolleliens oft coeckskēs van dese vzucht/Lycium/Canfer/Lignum Aloes / eñ wat Ambers / ende cnaeuwen die: ander mengense met Calck oft gestooté Gesterschellen/ ende cnaeuwen dat soo samen. Haeuw zijnde wozt dese vzucht oock gegeten van sommige die eenige smerteijcke wonden oft zeeren hebben: want sij maect de menschen als dzoncken die daer af geten hebben/ soo dat sij geen smerten en gevoelen. Garcias doet nochtans dese groene vzuchten distilleren : ende geeft dat water met groote nuttichejt te dzincken in de bupckvloeden/die van hitte oft galle comen. De selve vzucht / noch groen zijnde / wozt onder tzant gegraven/ op datse beter eñ lieflicker van smaeck wozde: Dan sij etense ghemeynlijck met de bladeren die sij Betre oft Beetle noemen : Sij plegense oock te bzeken / ende inde sonne te dzoogen / (eñ dan heetense Checani) ende dan veel te gebzuyckē so wel in spijsen/ als in tsamentreckēde stoodingen oft badingen. Met de schozsse oft met het wterste omwindsel maecken sij heur tanden reyn ende schoon. De selve Indiaenen plegen de rijsen van dese boomen die twee vingers dick zijn / af te bzeken/ ende daer mede de Crocodilen te vangen/ende vast te houden/ die rijsen dooz heur strote steekende. De bladeren dienen oock om daer op te schzijven.

Een ander Faufel.

¶ Ander vrucht als Faufel, is van den selven Clusius beschzevē/ so die hem gesonden was van dē seer geleerdē D. Theodozus Clutius/van binnē gantsch gestelt als de Faufel/ander als in twee schaelkēs begrepē. Sij wozt wt Guinea gebzocht / mits gaders een ander vzucht als eē Pupm oft Sozbe van maessel/met wit vleesch ende cleyne saden vervult.

Brasma eñ de vzucht van Palmapinus hebben met de Faufel oock wat gelijckenisses.

¶ Cunane van West-Indien, van Walich Spvertz aen Clusius gesondē is een vzucht twee dupm bzeedden lanck/ bovenwaerts eens dupm bzeedt/ allengskēs smaller wozdende/ met eenē wat verheven rug/ swart/ gelatt ende blinckede/ dzy gaters hebbēde/ een bovē/twee onder. Sij wast op een cleyn boomke/ dat Morremor heet. Rijp zijnde isse wel tweemael soo groot/ende dan wozt se op colen gebzaden/ende gegeten tegen de hoofstpijn.

Cunane, met twee ander vreemde Noten, oft soorten van Faufel.

Ander vrucht als een Haselnote staet bij de Malle Pupmkens geschildert.

Coxco Cypote is een heerne van een vzucht aen den boom Cypote in Peru wassende/ ende is cleynder dan de medesoozte van de Indiaensche Haselnote: wiens schilderije ende bzeeder beschzijvinghe hier nae gegeven sal wozden.

¶ Gehuph den boom / wast in Sumatra ; heet in't Indisch Cobbam: heeft cleyne bladerē / als die van Cassie/maer cozter tackē/saffraenverwige schozssen/ dickachtige vzucht/ als eē Caetsbal: met een keern als eē Haselnote/ wiēs keest oft pit op de tong so bijt als de wozttel van Angelica. Dan de vzucht self / oft heur vleesch/ diēt om dē dozst te versla: de keern isser nochtans nutter toe al isse bitter. Mē douwter olie wt/seer goet tegē de smerte vande lever eñ milte/ als mē eerst eenē tijt lanck matelickē eet/eñ dan dese olie in neemt oft het lichaem daer mede bestrijckt. De selve geneest allerlej gicht. De gomme van desen boom/ met dese olie gemengt/is nut in al twoozseyde.

Noten Muscaten, Foelie oft Macis: ende Macir van de ouders. 21.

DEn boom daer de Note Muscaet eñ de Foelie aen groept/ gelijckt den Perseboom/ soo van struyck als van bladeren: dan die bladerē zijn wat cozter eñ smaller/ ende wozden daerom van ander met de Peerboom- bladeren bergheleken. De vzuchten/alsoo sij op den boom staen / zijn van gedaente wtterlijck de Peeren wat gelijck/oft als ander seggen de gemeyne Okernoten/maer wat grooter. Sij hebben eerst van buyten een groene dicke snoester/ gelijc onse gemeyne Noten/ daer sij heet in

in bedeet zijn: eñ onder die snoestere liggen welrieckende bleeck roodachtige oft geelachtige netwijs gehackte de velleke's oft schozskēs/de welcke de oprechte Foelie zijn/liggende op een harde haste houten schelpe/gelijck de schelpen van Haselnoten/in de welcke de heerne oft Note besloten groept/ die welrieckende/ vol dettichejts is/ dicht ende hardt al is sij heel versch. Eñ dese buytenste schozsse opent heur selden als de vzucht rijp is: eñ dan stetmen daer de Foelie blincken/ voot van verwen/ ende lustich in't aenschouwen/ sonderlingen als de boome wel geladen zijn. Als de Note in volcomen dzoych is / dan opent heur de Foelie selve goe/ eñ verliesende heur roodichejt/ wozt gout verwich : eñ wozt dan dzymael dierder vercocht dan de Note self: de welcke voozde beste gehouden wozdt als sij versch is / niet gegatt/ maer swaer ende dick/ wat nae den rossen treckende/ goet van reuck/die met een naelde gesteke zijnde eē olieachtige vochtichejt dan heur geest: dan de Foelie is best die dzupm is : want de swarte en doogt soo veel niet. Soodanige heele Note Muschaten wozden hier te lande somtijts ghevzocht/ dzoych / oft in Suycker bewaert / met de witterste schozsse dick ende gzof/ als in de Okernoten: eñ met de Foelie rontom het houten schelleken wassende/ waer in de Note selve gesloten is/ bynae heel ront: al ist datmen somtijts een lane wozpige soozte vint/ Note Muschaet Manneken geheeten/ eñ vooz veel slechter gehouden dan de Gemeyne / eñ heeft eenen tsamentreckendē smaeck/ eñ bjeaers sonder reuck: eñ de Foulie die daer over wast/ is bzupnder/ maer van reuck ende smaeck de ander niet ongelijck/ dan de Note is meer gesteken: ende als meuse bjt / isse stijf als Wachs / ende niet soo vet.

Dan om dat niemant de selve beter beschzeben heeft dan Clusius/ sullen wij de beschzijvinge van beyde/ so/ hij die gegeven heeft/ hier verhalen/ voegende in't laetste de crachten ende naemen van de selve wt verscheyden ander Crupdt beschzijvers.

Een tacksken van den gemeynen Noten Muschaetboom, VVijfken geheeten.

Note Muschaet Wijfken, in Latijn Nux Myristica sema, wozt gelooft alleen oft meest in het eylant Banda oft Bantam met groote menichte te wassen/te wetē van selfs in't wilt. Den boom is hooch/ niet cleynder dan eenen Peerboom/ alcht groot blijvende/ met veel tackēn: aen de gzdene eñ teerste van de welcke uij hier uit daer/ niet ter[illegible]den anderen oder/ bladeren wassen als hier gel[illegible]ert staen/ de Laurus bladeren heel gelijck / [illegible]oo hart niet/ eñ somtijts wat breeder/ oft om[illegible] seggen/ de Arangeboom bladeren meer gel[illegible]/ behalven datse onder geen aenhangsel en h[illegible] een cozt steelken rustende/ rontom niet ge[illegible]aer met sommige aderen van de middelribb[illegible]uwe ter sijden wt loopende dooregen. De b[illegible]s tamelicken dick/ soo groot als een Perse rond/ maer bovenwaerts bij den steel wat spitsachtige[illegible] dan sij en is tusschen de bladeren aen de tacken niet vast met een cozt steelken/ als ander seggen/ maer hangt van't witteresse van de teerste tacksskens af/ aen een lanchachtich eñ dieckachtich steelken / met veel tsamen/ maer gemeynlijck een alleen / gelijckten sien mach aen sommige tacksskens heur bladeren ende vzuchte noch behoudende die hier te lande we Bandam in Pekel b ewaert zijnde gebzocht wozdē/ doch somtijts sietmer twee bij een gzaepe. Dese vzucht is met een dicke schozsse beckbedect / de welcke met eē clove langs henen in twee gelijcke deelen geschejden schijnt te zijn/ eñ aen die clove gaet de schozsse open/ als de vzucht rijp is/ ende vertoont de Foelie die daer onder schuylt/ eñ de binnenste harde schelle netwijs om dat: eñ dese Foelie is soo schoon root om sien in't begijnsel / datter wonder is : dan alsse wat lang inde locht geweest is/ soo wozdse Oziangie/ oft geelachtich/ eñ scheyt van het binnenste. Dan wt de versche comt een olie die root is/ vocht/ eñ seer nut.

Suker zijn de Note die hier te lande gebzocht wozden/ wassende inde vlacke eñ effene velde van Bandā/ eñ de omliggende eylanden. Alsse rijp zijnde gapen/ eñ de binnenste Foelie vertoonen/ dan wozdense soo heel opgesluit van een soozte van Duyven de Dadduyven gelijck: ende als de Foelie verteert is/ dan wozt het binnenste ongheschent van onder oft van boven van de selve Duyven wt gewozpe/ van de menschen vergadert/ in d'eerde gesteken/ oft gesaeydt. Anders en cannen dese boomen niet vermenichvuldigen/ als Petrus Hondius ons beschzijft. Opt geberchte aldaer wast desen boom oock met menichte: dan de vzucht is mingeacht / mits datse selden rijp wozt/ ende haest vermeluwet: sij vluchē se om de Foelie: ende heet Nux Myristica montana, oft Berch Note Muschaet.

Note Muschaet Manneke, in Latijn Nux Myristica mas, is wat lanck wozpiger dan de gemeyne: eñ hier van schijnt Christophozus a Costa geschzijbē te helben/ seggende dat de grootste Note Muschaten in de landen daer se groeyen/ meer geacht wozden dan hier te lande. Dan Clusius heeft se beschzeven/ nae eenen dzoogen tack die hij daer van gesien heeft: op dat hij andere/ diese in die landen selve sullen comē te sien/ verwecken soude om die bzeeder te beschzijbē. Desen tack was anderhalven voet lanck / soo dick als een schacht daer wij mede schzijben / behoudende noch iet van't hout des voozgaedes taers / twelc bedeet was met eē aschverwige schozsse: dan het opperste van die tack/twelc van't selve taer scheen gegroept te zijn/ was teerder/ bunen in met veel merch verdult/ bzupn rossachtich van verwen : daer aen wissen ongeschicteljck seven oft acht bladerē/ veel grooter/ eñ op een dicker steelken rustende/ dan men aen de gemeyne Notemuscaet tacken siet : want sij zijn somtijts eenen heelen voet lanck / dzij oft meer duymen bzeedt / maer meestendeel zijnse seven oft acht duymen lanck/ ontrent de twee ende een half duymen bzeedt: de eene sijde der bladerē is grijsachtich/ de ander sijde is groen eñ blinckende: wt de dicke middelzenuwe/ die t bladt langs henen in twee deelen verdeylt/ loopender ter sijden cleynder ende dunner zenuwen / te weten aen elcke sijde viertien oft vijftien/ somtijts oock wel meer : daer tusschen loopen noch ander cleynder aderkens / diemen niet wel sien en can dooz de dicte der bladeren. Dese bladeren/ gedzoocht zijnde behielden een merckelijcke scherpichejt van smaeck/ doch aengenaem ende niet seer bjtende. Van't opperste van desen tack hongē twee Noten/op eē dick cozt steelken rustende: ende